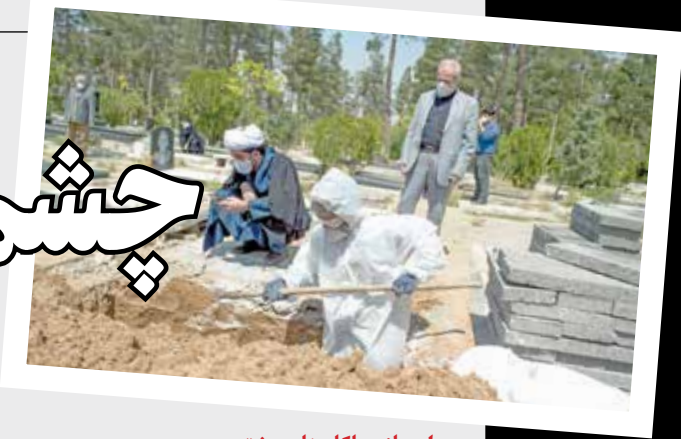

چشم‌دار چشم‌تابدرفه خاموش

مرجان همایونی
خبرنگار

یکی از پنجشنبه‌های کرونایی؛ یکی از ۹ صبح‌های خلوت این روزها؛ راه‌مان می‌رسد به بهشت‌زهره، به مجتمع عروجیان و همراهی با همه آنهایی که در این روزهای سخت، متوفیان کرونار را تا خانه ابدی‌شان بدرقه می‌کنند. مردها و زن‌ها، پیرها و جوان‌ترهایی که با لباس‌هایی متفاوت، وظیفه همیشگی‌شان را انجام می‌دهند. هر چند روزگارشان کمی با قبل فرق کرده است. آنها چهره زشت این ویروس نادیدنی را از نزدیک، خیلی نزدیک، دیده‌اند، چهره‌ای که رنگ نیستی دارد و بوی مرگ می‌دهد. همین است که حالا آنها بیشتر از بسیاری دیگر از آدم‌های این شهر، کرونو و خطرناک بودنش را در صورت بی‌توجهی به مسائل بهداشتی باور کرده‌اند. آنها با مرگ غریبه نیستند، اصلاً مرگ کسب و کارشان است؛ اما مرگی که روی پرونده متوفایش مهر کرونا خورده باشد، مرگ غریبانه‌ای است و هیچ کدام‌شان یادشان نمی‌آید که که در طول سال‌های خدمتشان، بهشت‌زهره و مراسم تشییع و خاکسپاری را اینقدر خلوت و سوت و کوردیده باشند.

توکل به خدا

بیش از ۴۰ روز است که لباس‌هایشان تغییر کرده است. بیش از ۴۰ روز است که گام به‌گام خود را همراه با ویروس مرگ برداشته‌اند و قربانیان این ویروس نامرئی را تا خانه ابدی‌شان همراهی می‌کنند. بیش از ۴۰ روز است که وقتی راهی خانه‌شان می‌شوند قرض و محکم‌تر نام خدا را بر زبان می‌آورند و خودشان و خانواده‌شان را می‌سپارند به خدا.

وحید عباسی، ۳۲ ساله و با ۹ سال سابقه کار در مجتمع عروجیان از حال‌وهوای این روزها می‌گوید: این اولین باری نیست که ما با شرایط سخت مواجه هستیم، موارد سخت‌تر از این هم بوده. زمانی که تب کنگو آمده بود و مرگ بر اثر تنفس و یک روزه بود. ما دوره آمادگی را سپری کرده‌ایم و آموزش دیده‌ایم که در بحران‌ها چطور رفتار کنیم. البته کرونا باعث شده افرادی که در مراسم خاکسپاری شرکت می‌کنند، کم‌مارتر باشند، چرا که این بیماری، سخت‌واگیردار است.

می‌گوید: توکل ما به خداست، اما در کنار این توکل هم البته باید مسائل ایمنی را رعایت کنیم. هفته‌ای یک بار آزمایش کرونا می‌دهیم. در میان همکارانم، همان اوایل چند نفری مشکوک به کرونا بودند اما شکر خدا در میان همکارانم، کسی که به‌طور جدی مبتلا شده باشد، نبوده است.

اجساد با کاورهای بیشتر

ابوالفضل آقازاده، یکی دیگر از تطهیرکنندگان است؛ او برای مان توضیح می‌دهد که چطور می‌شود تشخیص داد اجساد را که مرگشان بر اثر کرونا بوده یا به علت دیگری فوت کرده‌اند؛ برای ما اجساد فرقی ندارد، همه آنها را به یک سیاق شست‌وشو و غسل می‌دهیم. حتی محل شست‌وشوی اجساد کرونایی با غیرکرونایی یک جاست. البته اجساد که مبتلا به کرونا هستند با افراد دیگر از نظر تعداد کاور فرق دارند و رنگ کاورهایشان زرد رنگ است و روی کاورشان هم نوشته شده است. این اجساد را مثل تمام جنازه‌ها با سدر و کافور و آب خالص شست‌وشو می‌دهیم و بعد کفن می‌کنیم. تعداد اجساد که کرونا داشته‌اند مشخص نیست اما نسبت به هفته‌های اول خیلی آمارشان کمتر شده است. همین تعداد بالای کرونا باعث شده بود که خیلی دیرتر از روزهای معمول کاری‌مان به خانه برویم.

نمائی برای متوفیان

ناظر غسل‌خانه بهشت‌زهره، روحانی جوانی ست که نماز میت را برای متوفیان کرونایی می‌خواند. او از نمازهایی می‌گوید که برای میت‌ها می‌خواند: از زمانی که کرونا آمد و در لیست افراد متوفیان «مرگ بر اثر کرونا» اضافه شد، ما کارهای مربوط به متوفیان کرونایی را انجام می‌دادیم. برای متوفیان کرونایی، برای همدردی با خانواده‌های متوفیان به قطعات محل دفنشان می‌رویم و نماز میت می‌خوانیم. رضا فیضی ادامه می‌دهد: برای متوفای کرونا همان حالتی را نماز می‌خوانیم که برای افراد غیرکرونایی است. ۵ سال است که در اینجا کار می‌کنم و شرایط مختلف مرگ و انواع متوفی‌ها را دیده‌ام و ترسی از ابتلا و مرگ ندارم. اما واقعاً دلم می‌سوزد از اینکه می‌بینم خانواده‌ای یکی از عزیزانش را از دست داده است.

در شرایط کامل استریل

شرایط تطهیر برای بانوان مشابه آقایان است؛ بانوانی که با وجود فرزند و هراس از ابتلای فرزندان‌شان، عرصه را خالی نکرده‌اند و به‌کارهایشان مثل تمام روزهای غیرکرونایی ادامه می‌دهند. خانم میرزایی، زن جوانی است که ۹ سال گذشته را هر روز صبح پا در غسل‌خانه گذاشته و با مبهمانان دیوار باقی همراه شده است. می‌گوید: از زمانی که کرونا آمده، با خود بیماری مستقیم چشم در چشم بوده‌ایم. هرچند روال کارمان مثل روال عادی تمام روزهاست. اینجا ما با لباس‌های مناسب و شرایط کامل ایزوله اجساد را تطهیر می‌کنیم. محل‌هایی هم که افراد مبتلا به کرونا را شست‌وشو می‌دهیم با دیگر افراد معمولی یکی است. اما کرونا را شست‌مان کنار سنگ‌هایی که متوفیان را روی آنها شست‌وشو می‌دهیم، مواد ضد عفونی‌کننده داریم و بعد از هر شست‌وشو روی سنگ‌ها را مواد ضدعفونی‌کننده می‌زنیم. ما متوفی‌ها را از روی نوشته‌هایی که سازمان نوشته و روی اجسادشان قرار داده، تشخیص می‌دهیم که کدام مبتلا به کروناست و کدام‌شان نیست. او ادامه می‌دهد: واقعیت را بگویم، شست‌وشوی متوفایی که مرگش بر اثر کرونا بوده، قدری ترس و هراس دارد، اما وظیفه‌ای است که روی دوشمان است و نباید بین متوفیان هیچ فرقی بگذاریم. اوایل که متوفیان کرونایی شست‌وشو نمی‌شدند، همکاران به محلی به‌نام ستاد می‌رفتند و اجساد را تیمم می‌دادند. اما حالا دیگر... البته برای اینکه مبتلا به ویروس نشویم مواد ضدعفونی‌کننده و لباس‌های مخصوص در اختیار داریم. زمانی که بخواهیم برای ناهار محل کار را ترک کنیم یا به منزل برویم، لباس‌هایمان را در رختکن عوض و ضد عفونی می‌کنیم.

رختکن مخصوصی هم برای این کار در نظر گرفته شده و داخل این رختکن پمپ‌هایی برای ضد عفونی کردن پیشبند و دستکش‌ها قرار داده شده است. ناگفته نماند که بوی بد و تند وایتکس و دیگر مواد واقعاً ما را اذیت می‌کند، اما موضوعی که اهمیت دارد این است که متوفی بعد از کفن شدن بیرون می‌رود و ما باید کاملاً همه چیز را ضد عفونی کنیم. به همین دلیل زمانی که کاور فرد مبتلا به کرونا را باز می‌کنیم، اول جسد را ضد عفونی و بعد شست‌وشو را انجام می‌دهیم.

تسهیل و تسکین

ناظر شرعی سازمان بهشت‌زهره، در رابطه با تسهیل متوفی‌های کرونا می‌گوید: وقتی اولین مورد کرونایی در شهرستان قم پیدا شد، مدیر عامل سازمان بهشت‌زهره جلسه‌ای با حضور روحانیان ناظر برگزار کرد. در این جلسه مسائل مربوط بررسی و مطرح شد که می‌بایست در اولین فرصت استفتائاتی از دفتر مراجع عظام تقلید صورت بگیرد تا نحوه تسهیل و تکریم اموات به نحو احسن صورت بگیرد. با توجه به اینکه ویروس ناشناخته بود و مشکلات خاص خود را هم داشت در اولین فرصت شروع به استفتاء از مراجع تقلید کردیم. حتی بعضی مواقع شفاهی با مسئولان دفاتر مراجع صحبت و استفتاء گرفتیم که به مشکل برخوردیم.

یونس عبدالملکی ادامه می‌دهد: باتوجه به اینکه در این زمینه نظر متخصص یک امر مهم بود، در بحث تسهیل و تسکین یا تیمم میت، مراجع این موضوع را به متخصصین اهل فن واگذار کرده بودند تا اگر احیاناً ضرر مهمی است، اگر خطری وجود دارد، اگر سرایت بیماری محتمل است و... می‌توانند اموات را تیمم بدهند و تسهیل انجام بگیرد. ما هم بر همین منوال عمل کردیم و تمام جنازه‌هایی را که می‌آمدند براساس فتاوی‌ای کل مراجع تقلید از مقام معظم رهبری، آیت‌الله سیستانی، آیت‌الله نوری همدانی، آیت‌الله مکارم شیرازی و... تمام مسائل فقهی را نکته به نکته مد نظر قرار دادیم. بحث تیمم که تیمم دست به دست و تیمم به دست خود میت بود، به نحو احسن، دوستان غسل و غسله‌های سازمان بهشت‌زهره انجام دادند.

او ادامه می‌دهد: تا اینکه در تاریخ ۱۵ فروردین، دکتر رئیسی، معاون وزیر بهداشت، صریحاً اعلام کرد که تسهیل متوفی هیچ گونه ضرری ندارد. لذا سازمان بهشت‌زهره در همان لحظه جلسه‌ای برگزار کرد و موضوع متوفیان کرونا وارد بحث تسهیل شد و از روز شنبه یعنی ۱۶ فروردین امسال تسهیل جنازه‌ها آغاز و تیمم کلا حذف شد. چون حجم اجساد کرونایی و غیرکرونایی در کنار هم زیاد بود، نیاز جدی به داوطلبان جهادی داشتیم. با سازمان تبلیغات و حوزه‌های علمیه صحبت کردیم و آنها هم کمک کردند و نیروهای جهادی در کنار نیروهای خودمان وارد میدان شدند و با دل و جان کار را شروع کردند. تمام جنازه‌ها به نحو شایسته تسهیل و تسکین و نماز میت خوانده و سپس دفن می‌شوند. نیروهای خودمان روزانه و هفتگی آموزش می‌بینند اما در بحث کرونا برای رعایت مسائل بهداشتی و شرعی، آموزش‌های لازم داده شد و فتاوی‌ای مراجع بررسی و به‌همکاران‌مان اعلام شد؛ که غسل میت براساس مرجع خود غسل می‌بایست عمل شود؛ یعنی غسل به مرجع تقلید خود رجوع و بر اساس آن عمل کند. بحث دیگر، موضوع تلقین میت است و چون امری مستحب به حساب می‌آید، لزومی ندارد حتماً آنجا صورت جنازه باز و تلقین خوانده شود. می‌توانند تلقین را صاحبان متوفی بر قبر بخوانند که برای انسان‌های زنده نیز خطر نداشته باشد. درخصوص نماز میت نیز نماز را با گروهی یا تک‌تک خودمان اقامه می‌کردیم و این باتوجه به اجازه‌ای که از ولی میت می‌گرفتیم تا خطرات را رفع کنیم. الان نماز هم خوانده می‌شود اما بعضی مواقع صاحبان متوفی نظر دارند که خودشان حتماً در نماز حضور داشته باشند که روحانی را به نزدیکی محل دفن اعزام می‌کنیم و نماز میت انجام می‌شود. حتی تشییع هم توسط نیروهای خود ما انجام می‌شود. ۴ نفر از نیروهای ما برانکارد را حمل می‌کنند و همراهان متوفی در کنار آنها قرار می‌گیرند و نیازی نیست که دست به برانکارد بزنند تا خدایی نکرده مبتلا

شوند.

کمکم‌های مردمی

در میانه هیاهوی تطهیر و دفن مردان و زنان و کودکانی که مرگشان بر اثر کرونا بوده است، افرادی هم هستند که به فکر تطهیرکنندگان و کارمندان بهشت‌زهره هستند. افرادی که سعی می‌کنند یا به‌صورت پد یا یک کمک کنند یا برایشان مواد غذایی متفاوت بیاورند. زن جوانی با یک خودرو پر از یک‌های رنگ و وارنگ، یکی از افرادی است که برای کمک به کارکنان بهشت‌زهره آمده است. او با اشاره به یک‌هایی که در کنار هم داخل صندوق عقب و صدلی خودرو چیده شده‌اند، می‌گوید: این‌ها یک‌های خانگی است که خانم‌ها درست کرده و برای کارکنان بهشت‌زهره فرستاده‌اند. ما وابسته به هیچ جایی نیستیم، هر شخصی خودش در خانه کیکی درست کرده و برای من فرستاده تا به دست کارکنان بهشت‌زهره برسانم.

نیروهای جهاتی

اما در میان کارکنان بهشت‌زهره، مردان و زنانی هستند که همراه کارکنان بهشت‌زهره قدم برمی‌دارند و با آنان همراهی می‌کنند تا باری از دوش‌شان بردارند. این سینه چاکان همان‌هایی هستند که نام نیروهای جهادی را به خود اختصاص داده‌اند. آنها آمده‌اند تا کرونا را به قول خودشان شکست بدهند. این روزها که وضعیت بهتر شده و آمار متوفیان کرونا کمتر شده است، آنها هم سرشان خلوت شده و فرصت را غنیمت شمرده و دور هم جمع شده‌اند تا با کپ و گفتی خستگی‌شان را در کنند. حاج آقا سلیمی و حاج آقا صالحی از ۱۲۰ نیروی جهادی هستند که برای کمک آمده‌اند. حاج آقا سلیمی می‌گوید: همکارانم موقع سیل خوزستان و خرم‌آباد و زلزله سر پل ذهاب و کرمانشاه به کمک رفتند و حالا که فهمیده‌اند اینجا کاری هست راهی بهشت‌زهره شده‌اند. بچه‌های جهادی و بسیج استادان طلاب دیدند کار روی زمین است و با اجازه عزیزان، گوشه‌ای از کار را گرفتند. ادامه می‌دهد: اینجا فاضلاب مخصوص دارد و بعد از شست‌وشوی عزیزان کرونایی این آب‌ها ضدعفونی می‌شود. ۱۲۰ نفر خانم و آقا برای کمک آمده‌ایم. تعدادی از طلاب برای کمک به کادر درمان به بیمارستان‌ها رفتند و ما هم آمدمیم تا به رفقایی که کارشان سخت است و در این قضیه فشار کارشان بیشتر شده کمک کنیم. بچه‌های جهادی هر روز اینجا هستند تا به کمک رفقای بهشت‌زهره برسند. البته اصل کار روی دوش دوستان بهشت‌زهره است و بیشتر کارها را آنها انجام می‌دهند. انصافاً ما جلوی دست و پای آنها را گرفته‌ایم ما آمده‌ایم شاکردی آنها را انجام دهیم.

انتقال اجساد

تطهیر که تمام می‌شود، اجساد را داخل آمبولانس‌هایی می‌گذارند که مخصوص این متوفیان در نظر گرفته شده‌اند. در برگه‌ای به راننده‌های آمبولانس اعلام می‌شود که متوفای کرونایی در کدام قطعه باید به خاک سپرده شود. محمد حسن شعبان، راننده جوانی که این روزها کار حمل اجساد کرونایی را به عهده دارد می‌گوید: ترس که هست ولی توکل به خدا کارمان را انجام می‌دهیم. تا جایی که بتوانم خودم را استریل می‌کنم و لباس‌هایم را کاملاً عوض می‌کنم و وقتی خانه هم می‌روم بلافاصله به حمام می‌روم. اینجا هر روز یا یک روز در میان تست کرونا می‌دهیم. از طرفی هم یک خودرو است که داخل آن منبع مواد ضدعفونی‌کننده قرار دارد که ماشین‌های آمبولانس مختص حمل اجساد کرونایی را مدام شست‌وشو می‌کنند. البته انتقال اجساد چرخشی است و نوبتی هر روز یک راننده آن را به عهده می‌گیرد.

قبرهایی مطابق استاندارد

«اگه همین حالا من این کاور را دربرارم، می‌بینی که کل لباسم خیس».

این اولین جمله‌ای است که یکی از

قبرکن‌های بهشت‌زهره به زبان می‌آورد. مرد جوانی که هنوز ۳۰ سالش نشده و روزی ۴ تا ۵ قبر می‌کند.

این جمله را که می‌گوید، چند بیل دیگر می‌زند و نفس نفس زنان ادامه می‌دهد: معمولاً باید یک متر تا یک متر و نیم و گاهی اوقات هم آنقدر بکنیم که از قد خودمان بیشتر شود. زمان کندن قبر بستگی به نوع خاک هم دارد. بعضی از قبرها خاک خور زیاد دارند و خب زمان کندنشان بیشتر می‌شود. اما معمولاً یک ساعتی طول می‌کشد. ولی در مورد افراد کرونایی زمان بیشتر می‌شود و دست کم

کندن یک قبر حدود یک ساعت و نیم طول می‌کشد.

او می‌گوید: با اینکه لباس‌ها و دستکش و ماسک و کندن قبر در زیر آفتاب شدید تابستان آزاردهنده است ولی آزاردهنده بودنشان به اندازه حرف‌های نامناسبی که برخی خانواده‌های متوفیان به ما می‌گویند و به مراتب سخت‌تر از این قبر کندن است. آنها فکر می‌کنند که انگار متوفی را ما کشته‌ایم و همه تقصیرها گردن ماست!

او در مورد قبرهای متوفیان کرونایی می‌گوید: قبر اجساد کرونایی، طبق استانداردها و دستورالعمل‌های وزارت بهداشت آماده می‌شود. زمانی که قبر کنده شد، کف و دیوارهایش را آهک می‌ریزیم. بعد از اینکه متوفی را داخل قبر می‌گذاریم و سنگ‌ها را روی او می‌چینیم و گل می‌ریزیم، روی سنگ را کاملاً با آهک پر می‌کنیم. بعد هم طبقه بعدی را دوباره سنگ می‌چینیم و خاک می‌ریزیم. طبیعی است که این کار زمان بیشتری می‌گیرد. به‌همین خاطر، این یکی دو ماه گذشته به قدری فشار کاری زیاد بوده که نه استراحت چندانی داشته‌ایم، نه مرخصی رفته‌ایم... گاهی روزها تا ساعت ۹ شب کار می‌کردیم.

بدرقه تاقیر

در میان کارکنان بهشت‌زهره افرادی هم هستند که به محض اینکه آمبولانس به قطعه دفن رسید، زیر جسد را می‌گیرند و او را به قبر انتقال می‌دهند. یکی از آنها می‌گوید: برای متوفیان کرونایی کار سخت‌تر است، چون به ندرت کسی به باری‌ات می‌آید. شاید از ۱۰ خانواده دو خانواده متوفی جلو بیایند و برای انتقال جسد اقدام کنند. برای همین سوار بر خودرویی پشت خودروی آمبولانس حامل متوفی کرونایی به راه می‌افتیم و بعد از اینکه آمبولانس به قطعه محل دفن رسید، ما جسد را حمل می‌کنیم. او ادامه می‌دهد: اگر برای ما اتفاقی نمی‌افتد کار خداست و او نگهدار ماست و گر نه مگر می‌شود که این همه در بین جمعیت ناقل باشیم و مبتلا نشویم. ما برای هر جنازه باید یک لباس عوض کنیم و اما بیشتر مواقع برای دو یا سه جسد لباس‌هایمان را عوض می‌کنیم. بعد از هر تشییع هم، از سر تا پا، همراه با تمامی وسایل‌مان را ضدعفونی می‌کنیم و بعد سوار ماشین می‌شویم و برای متوفای بعدی اقدام می‌کنیم.

